

УДК 657:339.9

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/155-12>**Сьомак О. М.**здобувач кафедри обліку і аудиту,
Державний університет «Житомирська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9057-9807>**S'omak Oleksandr**

Zhytomyr Polytechnic State University

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ЗАПИТІВ ЗАЦІКАВЛЕНИХ СТОРІН В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ З ВИДОБУВАННЯ КОРИСНИХ КОПАЛИН ТА РОЗРОБКИ КАР'ЄРІВ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ

В процесі дослідження було встановлено, що ідентифікація інформаційних запитів є найважливішим елементом наукового дослідження, що дозволяє встановити напрями розвитку інформаційної системи. Це вкрай важливо з позиції ефективності управлінських рішень та інвестиційної привабливості підприємства. В частині застосування методу анкетування для ідентифікації інформаційних запитів та основних критичних точок в аналітичному забезпеченні прийняття управлінських рішень щодо діяльності підприємств з видобування корисних копалин та розробки кар'єрів були визначені наступні етапи за якими проводилося дослідження: обґрунтування відібраних респондентів щодо анкетування стейкхолдерів на предмет ідентифікації неформальних запитів; визначення структури анкети та ключових питань; представлення результатів анкетування. В контексті оцінки якості інформаційного забезпечення, нами було проаналізовано аудиторські звіти підприємств з видобування корисних копалин та розробки кар'єрів, що функціонують на території Житомирської області. Такий аналіз, дозволяє встановити наскільки якісною інформація, що представлена в фінансовій звітності підприємств з видобування корисних копалин та розробки кар'єрів, адже аудит націлений на встановлення достовірності показників фінансової звітності та надання впевненості зацікавленим сторонам. В процесі дослідження було встановлено, що аудиторський звіт окрім того, що є джерелом інформації виступає ще й засобом підтвердження показників фінансової звітності підприємства з видобування корисних копалин та розробки кар'єрів. В результаті дослідження слід відмітити про отриманні результати анкетування, які вказують, що існуюча система інформаційного забезпечення управління господарською діяльністю підприємств з видобування корисних копалин та розробки кар'єрів не в повній мірі забезпечує інформаційні інтереси користувачів як в контексті поточних так і стратегічних управлінських рішень.

Ключові слова: економічний аналіз, корисні копалини, кар'єри, інформаційне забезпечення, інформаційний запит, акціонери.

IDENTIFICATION OF STAKEHOLDER INQUIRIES IN MINING AND QUARRYING AS A BASIS FOR DEVELOPING ECONOMIC ANALYSIS

In the course of the research it was found that the identification of information requests is the most important element of scientific research that allows to determine the directions of development of the information system. This is extremely important in terms of the effectiveness of management decisions and the investment attractiveness of the company. The purpose of the article is to identify stakeholder information requests in mining and quarrying. In terms of the application of the questionnaire method for the identification of information requests and the main critical points in the analytical support of management decision-making regarding the activities of the mining and quarrying enterprises, the following stages were determined: requests; determining the structure of the questionnaire and key questions; presentation of the survey results. In the context of assessing the quality of information support, we have analyzed the audit reports of mining and quarrying companies operating in the Zhytomyr region. This analysis allows us to establish the quality of the information presented in the financial statements of mining and quarrying companies, since the audit is aimed at establishing the reliability of the financial statements and providing confidence to stakeholders. The audit found that the audit report, in addition to being a source of information, also serves as a means of validating the financial statements of a mining and quarrying company. As a result of the survey, it should be noted that the results of the survey indicate that the existing information system for managing enterprise mining and quarrying does not fully support the information interests of users, both in the context of current and strategic management decisions. Priority objects of management of economic activity of investigated enterprises are identified. The necessity of development of the method of economic analysis of activity of the studied enterprises is established, which would take into account the industry specificity.

Keywords: economic analysis, minerals, careers, information support, information inquiry, shareholders.

JEL classification: M40, N5, C41

Постановка проблеми. Розвиток будь-якої інформаційної підсистеми (планування, бухгалтерський облік, внутрішній аудит, економічний аналіз) управління господарською діяльністю підприємств різних галузей національної економіки загалом та підприємств з видобування корисних копалин та розробки кар'єрів зокрема, потребує вивчення напрямів розвитку

їх організаційно-методичного забезпечення в контексті їх потреб для зацікавлених сторін.

Інформаційні запити користувачів є настільки ж мінливими як економічні процеси в суспільстві. Трансформуючись економічні відносини визначають напрями змін інформаційних запитів. Сучасний стан політичних, економічних та суспільних процесів зумо-

вили значний інтерес до підприємств які використовують природні ресурси, що вимагає їх змістовного обґрунтування та формального представлення для розвитку методики економічного аналізу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання розвитку економічного аналізу в контексті інформаційного забезпечення зацікавлених користувачів піднімалися наступними вченими-економістами: О.В. Олійник, О.М. Галенко, О.А. Зоріної, Т.М. Ковальчук, І.Д. Лазаришиної, В.К. Савчука, Є.В. Мниха, Л.О. Примостка, І.М. Парасій-Вергуненко, К.Ю. Поляк, Т.О. Тарасова, В.В. Євдокимов, Д.О. Грицишен, І.В. Замула, О.М. Дзюбенко, А.М. Лисичко, І.Т. Райковська, Г.Л. Норд, Н.І. Луцька, С.В. Свірко, С.О. Левицька, О.В. Мельниченко, І.В. Клименко, О.К. Фокін, В.О. Іваненко, Ю.Ю. Мороз, О.А. Лаговська, В.В. Покин'єра, Я.І. Мулик, Т.Ю. Мельник, В.Г. Виговський, І.В. Саух та інші. Серед зарубіжних вчених питання розвитку економічного аналізу в контексті задоволення інформаційних потреб користувачів піднімали: І. Ансофа, Р. Гранта, В. Єфремова, Б. Карлоффа, Д. Колліса, Б. Райана та інші.

Метою статті є визначення інформаційних запитів зацікавлених сторін в діяльності підприємств з видобування корисних копалин та розробки кар'єрів.

Виклад основного матеріалу. Економічний аналіз є саме тим інструментом генерування інформації про господарську діяльність підприємства з видобування корисних копалин та розробки кар'єрів, що дозволяє сформувати найбільш релевантну та корисну інформацію та оцінити діяльність з позиції безперервності, ефективності управління, раціональності використання ресурсів та інше.

Вітчизняні дослідники З.В. Герсимчук та А.О. Тендюк систематизувавши погляди вчених щодо розвитку економічного аналізу, визначили сучасні напрями його трансформації в контексті запитів користувачів: «підвищення функціональної ролі аналізу в обґрунтуванні та оцінках ефективності управлінських рішень; інтеграція досягнення тактичних цілей і реалізації стратегічної мети змінює критерії оцінки та відносну цінність аналізу; актуалізація маркетингового аналізу як засобу оцінки поведінки підприємства в ринковому середовищі господарювання; зростання ролі стратегічного аналізу, на основі дослідження тенденцій і закономірностей зміни явищ і процесів локального та гло-

бального рівнів, досягнення інтеграції тактичних цілей і реалізації стратегічної мети, що змінює відповідні критерії та підходи оцінки; аналіз і оцінка еластичності змін економічних показників в обґрунтуванні стратегії і тактики бізнесу» [2, с. 10].

Можна погодитися з поглядами вчених в контексті розвитку теорії економічного аналізу, проте в більшій мірі погляди користувачів різняться між собою та не завжди можуть лягати в певну теоретичну конструкцію: «місце підприємства на ринку визначають ставлення до нього зацікавлених сторін. Тобто відносини зацікавлених сторін пов'язані з якістю товарів або послуг» [5].

В контексті зазначеного є потреба в застосуванні наукового методу – анкетування. Для цього нами було розроблено анкету, яка враховує групи питань, які дозволяють оцінити інформаційний запит користувачів та їх зацікавленість як інформацією, що генерується економічним аналізом, так і інформацією з інших джерел. Обґрунтування відібраних респондентів щодо анкетування стейкхолдерів на предмет ідентифікації неформальних запитів.

Для обґрунтування напрямів розвитку економічного аналізу діяльності підприємств з видобування корисних копалин та розробки кар'єрів, що функціонують на території Житомирської області, нами було розроблено анкету для опитування стейкхолдерів [8], зокрема: власників, менеджерів різного рівня, бухгалтерів, працівників, незалежних аудиторів, громадських організацій, державних службовців та інших. Зокрема, для проведення зазначеного дослідження нами була сформована наступна вибірка (табл. 1).

Так, була сформована анкета на направлену різним стейкхолдерам, в результаті чого отримані відповіді. Зауважимо, що були направлені анкети усім власникам вище представлених підприємств, бухгалтерам, керівникам, та менеджерам і працівникам. До потенційних інвесторів були віднесені особи, що є власниками підприємств інших галузей національної економіки та мають намір вкладати кошти в підприємства інших галузей, зокрема видобування корисних копалин та розробки кар'єрів [9].

Серед державних службовців були опитані працівники наступних органів державної влади: органи фінансової служби, органи статистики, органи місцевого самоврядування (зокрема, департаменти економічного

Таблиця 1

Суб'єкти, які приймали участь в анкетуванні з ідентифікації інформаційних запитів щодо діяльності підприємств з видобування корисних копалин та розробки кар'єрів

Стейкхолдери	Кількість відправлених анкет	Кількість відповідей на анкети	Відсоток отриманих відповідей
Власники	56	43	76,8 %
Потенційні інвестори	8	8	100 %
Керівники	56	42	75,0 %
Менеджери різних рівнів	110	71	64,5 %
Бухгалтери	70	48	68,6 %
Працівники	130	70	53,8
Незалежні аудитори	34	22	64,7 %
Державні службовці	50	31	62,0 %
Інші	400	220	55 %
Разом	914	555	60,7 %

Джерело: власні дослідження

розвитку та природокористування). До категорії інших стейкхолдерів були включені дослідники сфера інтересів яких знаходиться в області обраного нами об'єкту дослідження та інші зацікавлені сторони.

Щодо незалежних аудиторів то анкети були направлені в аудиторські фірми, що функціонують в Житомирській області. Зокрема на території Житомирської області функціонує 15 аудиторських фірм, з наступною кількістю аудиторів: ППАФ «Аудит-Ольга» – 3; ТОВ АФ «Хорс-аудит» – 1; ПП «АФ «Курс» – 1; Приватна Аудиторська Фірма «Стандарт» – 1; ПП «Аудиторська фірма «Екаунт» – 3; Приватна аудиторська фірма «Інтелект» – 3; ПП «Аудиторська фірма «Актив – плюс» – 3; ПП «Аудиторсько-консультаційний центр «Кодекс» – 1; ТОВ «АФ «Наталія» – 4; ППАФ «Алгоритм» – 1; ПП «АК «Престиж» – 4; ПП «АК «Зовнішній аудит» – 1; ПП АФ «Фаворит» – 1; ПАФ «Еталон» – 1; ТОВ «АФ «Професіонал-Аудит-Інформ» – 2. Отже, анкета була направлена для опитування 30 аудиторів. Крім того, були опитані аудитори, що працюють в аудиторських фірмах, які перевіряли діяльність підприємств з видобування корисних копалин та розробки кар'єрів, зокрема кар'єрів (табл. 2).

Зазначення компанії здійснювали аудит фінансової звітності підприємств з видобування корисних копалин та розробки кар'єрів, а тому в подальшому будуть проаналізовані не лише результати анкетування аудиторів, але й протестовані аудиторські висновки на предмет аналітичних процедур.

Ключові питання, щодо ідентифікації інформаційних запитів користувачів.

Вивчаючи наукову літературу з питань розвитку інформаційних запитів користувачів [4; 6; 3; 7; 1] в умовах різних економічних систем та економічних теорій, нами ідентифіковано наступні ключові питання, що дозволяють ідентифікувати інформаційні запити:

- якими інформаційними джерелами ви користуєтеся для прийняття управлінських рішень. Варіанти відповідей: фінансова звітність, статистична звітність, податкова звітність, аналітична записка, аудиторський звіт, неофіційна інформація;
- який рівень задоволеності інформацією, яка оприлюднюється підприємствами з видобування корисних копалин та розробки кар'єрів. Варіанти відповідей: високий середній, низький;
- для яких цілей ви використовуєте інформацію про діяльність підприємств з видобування корисних копа-

лин та розробки кар'єрів. Варіанти відповідей сформовані за видами рішень. Рішення за часовим значенням: поточні, тактичні, стратегічні. Рішення за об'єктом управління: інвестиційні, виробничі та інші;

– щодо яких об'єктів управління є найбільша зацікавленість: обсяги виробництва, отриманні доходи, витрати за елементами та собівартість, прибуток, капітальні інвестиції, використанні природні ресурси;

– аналітичні показники, якими користувалися при прийнятті управлінських рішень за видами економічного аналізу: аналіз обсягів та структури виробництва та реалізації продукції, аналіз ефективності використання природних ресурсів, аналіз ефективності використання інших економічних ресурсів (за видами), аналіз собівартості продукції, аналіз фінансових результатів, фінансовий аналіз, стратегічний аналіз та інші.

Визначенні питання дозволяють виявити пріоритетні об'єкти управління господарською діяльністю підприємств з видобування корисних копалин та розробки кар'єрів. Це в подальшому дозволить виявити пріоритетні напрями формування аналітичного забезпечення та розвитку аналітичних процедур.

Результати анкетування користувачів результатів економічного аналізу діяльності підприємств з видобування корисних копалин та розробки кар'єрів

Зазначенні вище питання склали основу анкети яка була представлена зацікавленим користувачам. В результаті її заповнення нами були отримані певні результати, що представлені в табл. 3.

На основі проведеного тестування різних користувачів щодо джерел інформації варто наголосити на наступному:

- більшість користувачів для прийняття управлінських рішень використовують фінансову звітність. Зокрема, серед опитаних стовідсотково використовують фінансову звітність наступні категорії стейкхолдерів: власники, потенційні інвестори, керівники, бухгалтери, аудитори та інші категорії. Зауважимо, що така ситуація є цілком логічною, що обумовлено їх професійними обов'язками. Серед інших категорій користувачів ситуація наступна: менеджери – 60 %, працівники – 20 %, державні службовці – 39 %. Зауважимо, що більшість опитуваних вказували, що рішення які приймалися на основі показників фінансової звітності були забезпечені відповідними аналітичними розрахунками, лише аудитори використовували фінансову звітність к об'єкт перевірки для підтвердження достовірності та надання впевненості;

Таблиця 2

Аудиторські компанії, що здійснювали аудит фінансової звітності підприємств з видобування корисних копалин та розробки кар'єрів, що функціонують на території Житомирської області

Аудиторська фірма	Місце реєстрації	Кількість аудиторів	Клієнти
1	2	3	4
ТОВ «АФ «Український аудит»	м. Київ	4	ТОВ «Омельянівський кар'єр»
ПП «АФ «Екаунт»	м. Житомир	3	ПАТ «Соколівський кар'єр»
			ПАТ «Коростишівський кар'єр»
			АТ «Лезниківський кар'єр»
			ПрАТ «Корнинський кар'єр «Леопард»
ПП «АК «Престиж»	м. Житомир	4	АТ «Коростенський кар'єр»
ТОВ «АФ «Наталія»	м. Житомир	4	ПАТ «Попільняський спецкарьер»
			ПрАТ «Омельянівський гранітний кар'єр»
Разом		15	8

Джерело: власні дослідження

Таблиця 3

**Результати анкетування зацікавлених осіб щодо діяльності підприємств
з видобування корисних копалин та розробки кар'єрів**

Відповідь	Стейкхолдери / кількість відповідей								
	В	П	К	М	Б	П	НА	ДС	І
<i>1</i>	2	3	4	5	6	7	8	9	10
<i>Кількість опитуваних</i>	43	8	42	71	48	70	22	31	220
1. Якими інформаційними джерелами ви користуєтесь для прийняття управлінських рішень									
Фінансова звітність	43	8	42	43	48	14	22	12	220
% від наданих відповідей	100	100	100	61	100	20	100	39	100
Статистична звітність	12	2	42	43	48	5	3	10	220
% від наданих відповідей	28	25	100	61	100	7	14	32	100
Податкова звітність	43	8	42	43	48	14	22	10	220
% від наданих відповідей	100	100	100	61	100	20	100	32	100
Аналітична записка	10	8	34	21	44	0	12	0	128
% від наданих відповідей	23	100	81	30	92	0	55	0	58
Аудиторський звіт	8	8	12	15	14	0	22	6	134
% від наданих відповідей	19	100	29	21	29	0	100	19	61
Неофіційна інформація	43	8	16	0	0	0	0	0	12
% від наданих відповідей	100	100	38	0	0	0	0	0	5
2. Який рівень задоволеності інформацією, яка оприлюднюється підприємствами з видобування корисних копалин та розробки кар'єрів									
Високий	0	0	0	0	40	0	0	0	20
% від наданих відповідей	0	0	0	0	83	0	0	0	9
Середній	20	0	40	2	8	0	20	29	150
% від наданих відповідей	47	0	95	3	17	0	91	94	68
Низький	23	8	2	69	0	70	2	2	20
% від наданих відповідей	53	100	5	97	0	100	9	6	9
3. Для яких цілей ви використовуєте інформацію про діяльність підприємств з видобування корисних копалин та розробки кар'єрів									
3.1. Рішення за часовим значенням									
Поточні	43	0	42	71	48	70	22	31	0
% від наданих відповідей	100	0	100	100	100	100	100	100	0
Тактичні	43	0	42	10	40	70	22	0	220
% від наданих відповідей	100	0	100	14	83	100	100	0	100
Стратегічні	43	8	0	0	0	0	22	0	220
% від наданих відповідей	100	100	0	0	0	0	100	0	100
3.2. Рішення за об'єктом управління									
Інвестиційні	43	8	34	0	0	0	0	0	0
% від наданих відповідей	100	100	81	0	0	0	0	0	0
Виробничі	34	0	42	71	48	70	0	0	0
% від наданих відповідей	79	0	100	100	100	100	0	0	0
Інші	43	0	42	71	48	70	22	31	220
% від наданих відповідей	100	0	100	100	100	100	100	100	100
4. Щодо яких об'єктів управління є найбільша зацікавленість									
Обсяги виробництва	43	8	42	71	48	70	22	9	220
% від наданих відповідей	100	100	100	100	100	100	100	29	100
Отриманні доходи	43	8	42	7	48	70	22	9	220
% від наданих відповідей	100	100	100	10	100	100	100	29	100
Витрати за елементами	30	0	42	0	48	0	22	9	220
% від наданих відповідей	70	0	100	0	100	0	100	29	100
Собівартість	40	8	42	56	48	0	22	9	220
% від наданих відповідей	93	100	100	79	100	0	100	29	100
Прибуток	43	8	42	9	48	0	22	9	220
% від наданих відповідей	100	100	100	13	100	0	100	29	100
Капітальні інвестиції	43	0	42	7	48	0	22	9	220
% від наданих відповідей	100	0	100	10	100	0	100	29	100
Природні ресурси	40	8	42	9	48	0	22	9	220
% від наданих відповідей	93	100	100	13	100	0	100	29	100

(Закінчення таблиці 3)

<i>5. Аналітичні показники, якими користувалися при прийнятті управлінських рішень за видами економічного аналізу</i>									
Аналіз обсягів та структури виробництва та реалізації продукції	0	0	42	42	23	2	22	0	220
% від наданих відповідей	0	0	100	59	48	3	100	0	100
Аналіз ефективності використання природних ресурсів	0	0	42	42	23	2	12	0	220
% від наданих відповідей	0	0	100	59	48	3	55	0	100
Аналіз ефективності використання інших економ. ресурсів	30	0	42	0	48	0	22	9	220
% від наданих відповідей	70	0	100	0	100	0	100	29	100
Аналіз собівартості продукції	0	0	40	40	23	2	12	0	220
% від наданих відповідей	0	0	95	56	48	3	55	0	100
Аналіз фінансових результаті	34	0	38	0	40	2	22	0	220
% від наданих відповідей	79	0	90	0	83	3	100	0	100
Фінансовий аналіз	0	0	12	0	32	0	22	0	220
% від наданих відповідей	0	0	29	0	67	0	100	0	100
Стратегічний аналіз	0	0	12	0	0	0	0	0	220
% від наданих відповідей	0	0	29	0	0	0	0	0	100
Інші	0	0	0	0	0	0	0	0	200
% від наданих відповідей	0	0	0	0	0	0	0	0	91

Примітки: В – Власники; ПІ – Потенційні інвестори; К – Керівники; М – Менеджери різних рівнів; Б – Бухгалтери; П – Працівники; НА – Незалежні аудитори; ДС – Державні службовці; І – Інші

Джерело: власні дослідження

– ситуація із статистичною звітністю відрізняється. Так, статистична звітність для прийняття рішення та для виконання своїх посадових обов'язків використовувалася на наступними користувачами у відсотковому співвідношенні: власники – 28 %, потенційні інвестори – 25 %, керівники – 100 %, менеджери – 61 %, бухгалтери – 100 %, працівники – 7 %, незалежні аудитори – 14 %, державні службовці – 32 %, інші користувачі – 100 %;

– досить актуальною для прийняття управлінських рішень є інформація, що міститься в податковій звітності. За результатами опитування встановлено, що усі опитувані (100 %) за наступними категоріями використовують даний вид звітності: власники, потенційні інвестори, керівники, бухгалтери, незалежні аудитори, інші. Зазначену ситуацію пов'язуємо із тим, що дана звітність є найбільш інформативною щодо оцінки ризиків співпраці бізнесу та держави в контексті фіскальної політики. Серед опитуваних менеджерів 61 % використовує податкову звітність, а серед працівників – 20 % та державних службовців – 32 %;

– досить плачевний стан щодо економічного аналізу діяльності підприємств з видобування корисних копалин та розробки кар'єрів, показало опитування, яке стосується використання аналітичної записки, зокрема: власники – 23 % опитуваних, потенційні інвестори – 100 %, керівники – 81 %, менеджери – 30 %, бухгалтери – 92 %, працівники – 0 %, незалежні аудитори – 55 %, державні службовці – 0 %, інші стейкхолдери – 58 %. Понад 50 % опитуваних використовують аналітичну записку за наступними категоріями стейкхолдерів: керівники, бухгалтери, незалежні аудитори, що обумовлено їх професійною діяльністю;

– особливо складовою інформаційною забезпечення зацікавлених сторін є аудиторський звіт, форма та вимоги до змісту якого затверджені на законодавчому рівні, зокрема Міжнародні стандарти аудиту та

Закон України Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність. Проведене опитування дозволило отримати наступні результати щодо використання аудиторського звіту в професійній діяльності зацікавлених користувачів: по-перше, власники – 19 %, що обумовлено обов'язковістю аудиту для деяких організаційно-правових форм; потенційні інвестори – 100 %, адже для прийняття інвестиційного рішення потрібно впевнитися в достовірності фінансової звітності підприємств, а за умови використання аналітичних процедур аудитором є можливість оцінити фінансовий стан підприємств – об'єкту інвестування; керівники – 29 %, характерне для підприємств з видобування корисних копалин та розробки кар'єрів, звітність яких підлягає обов'язковому аудиту; менеджери – 21 %, що характерне лише для тих менеджерів, на яких впливають результати аудиту; бухгалтери – 29 %, що пов'язано із удавленням організації та методики облікового відображення, виправлення помилок та змін до облікової політики підприємства; незалежні аудитори – 100 %, в даному випадку аудиторський звіт виступає як результат діяльності підприємства за звітний період, так і об'єктом дослідження за попередні періоди для цілей аудиту фінансової звітності; державні службовці – 19 %, в діяльності випадків органи статистики та фіскальної служби; інші зацікавлені сторони – 61 % для цілей наукових досліджень;

– неофіційну інформацію для прийняття управлінських рішень щодо діяльності підприємств з видобування корисних копалин та розробки кар'єрів використовують лише власники – 100 %, потенційні інвестори – 100 %, керівники – 38 %, інші зацікавлені сторони – 5 %. Це обумовлено тим, що зазначені категорії приймають рід стратегічних рішень, що можуть базуватися на неофіційній інформації. Усі інші категорії опитаних зацікавлених сторін не використовують неофіційну інформацію для прийняття управлінських рішень.

Таблиця 4

Вид аудиторських звітів щодо фінансової звітності підприємств з видобування корисних копалин та розробки кар'єрів Житомирської області (2017 звітний рік)

Підприємство	Вид аудиторського звіту	
	Шифр	Назва
ПАТ «Соколівський кар'єр»	02	із застереженням
ПАТ «Коростишівський кар'єр»	02	із застереженням
АТ «Лезниківський кар'єр»	02	із застереженням
ПрАТ «Корнинський кар'єр «Леопард»	02	із застереженням
АТ «Коростенський кар'єр»	01	безумовно позитивна
ПАТ «Попільнянський спецкарьер»	02	із застереженням
ПрАТ «Омелянівський гранітний кар'єр»	02	із застереженням
ТОВ «Омелянівський кар'єр»	<u>02</u>	із застереженням

Джерело: власні дослідження

В контексті оцінки якості інформаційного забезпечення, зокрема фінансової звітності нами були проаналізовані аудиторські звіти підприємств з видобування корисних копалин та розробки кар'єрів, що функціонують на території Житомирської області. Результати вивчення аудиторських звітів на предмет їх виду, а саме: немодифікований, модифікований умовно-позитивний, модифікований із застереженнями та відмова від висловлення думки, представлені в таблиці 4.

Виходячи із вище зазначеного фінансова звітність, що піддавалася незалежному аудиту в більшій підтверджена на рівні модифікованого аудиторського звіту із застереженнями. Лише фінансова звітність АТ «Коростенський кар'єр», характеризується аудиторською думкою на рівні безумовно позитивна. Аналізуючи аудиторські звіти на предмет порушень, нами систематизовані наступні види помилок:

- в частинні необоротних активів: виникали питання щодо переоцінки основних засобів, визначення справедливої вартості основних засобів й відповідно формування положень облікової політики щодо її регулювання (ПрАТ «Корнинський кар'єр «Леопард», ТОВ «Омелянівський кар'єр», ПАТ «Соколівський кар'єр»); порушення щодо застосування критеріїв визнання активів в частинні вартісної межі віднесення об'єкту до основних засобів (ПрАТ «Корнинський кар'єр «Леопард»); проблеми документального відображення земельних ресурсів (АТ «Лезниківський кар'єр»); неправомірне відображення об'єктів основних засобів (АТ «Лезниківський кар'єр»)

- в частинні розрахунки та грошових коштів: порушення вимог нарахування та використання резерву сумнівних боргів (ПрАТ «Корнинський кар'єр «Леопард», ТОВ «Омелянівський кар'єр», ПАТ «Соколівський кар'єр», ПАТ «Коростишівський кар'єр», АТ «Лезниківський кар'єр»);

- в частинні зобов'язань: нарахування резерву виплат відпусток (ПрАТ «Корнинський кар'єр «Леопард», ПАТ «Соколівський кар'єр»);

- інші об'єкти: судові суперечки (АТ «Лезниківський кар'єр»);

- витрати майбутніх періодів: невідповідність відображення та списання витрат на розробку кар'єрів (ПАТ «Попільнянський спецкарьер»).

Анкетування різних категорій зацікавлених сторін передбачало ідентифікацію об'єктно-предметного поля застосування інформації про діяльність підприєм-

ства в контексті прийняття управлінських рішень. Це дозволило встановити наступне:

- для прийняття інвестиційних рішень інформацію про діяльність підприємства використовують: власники – 100 % опитаних, потенційні інвестори – 100 % опитаних, менеджери – 81 % опитаних;

- для прийняття виробничих рішень виробничого характеру ситуація наступна: 79 % – власники, 100 % – керівники, 100 % – менеджери, 100 % – бухгалтери, 100 % – працівники;

- для прийняття рішень в іншій сфері діяльності підприємства в анкеті стовідсотково відповіли усі групи опитаних зацікавлених сторін крім потенційних інвесторів.

Щодо часового прояву управлінських рішень на основі отриманої інформації користувачів відповіли наступним чином:

- власники підприємств з видобування корисних копалин та розробки кар'єрів використовують різноманітну інформацію про господарську діяльність для прийняття поточних рішень – 100 % опитаних, тактичних – 100 % та стратегічних – 100 %.

- потенційні інвестори використовують інформацію лише для прийняття стратегічних рішень, що обумовлено потребою вкладання коштів в діяльність підприємства на довгострокову перспективу;

- 100 % керівників використовують інформацію для прийняття поточних та тактичних управлінських рішень та взагалі не використовують стратегічних рішень.

- щодо менеджерів ситуація наступна: 100 % для поточних рішень та тактичних. Стратегічні рішення не приймаються;

- бухгалтери в межах свої посадових обов'язків приймають поточні (100 %) та тактичні рішення (83 %);

- працівники приймають поточні та тактичні рішення. За зазначеними критеріями позитивно відповіли усі опитані працівники;

- незалежні аудитори використовують облікову та аналітичну інформацію про господарську діяльність для прийняття поточних управлінських рішень – 100 %, тактичних – 100 % та стратегічних – 100 %. Це обумовлено тим, що аудитори мають оцінити фінансову звітність як для зацікавлених сторін так і в контексті формування клієнтського капіталу для подальших звітних періодів;

- державні службовці використовують інформацію про господарську діяльність підприємства лише для поточних управлінських рішень;

– інформація про господарську діяльність підприємства з видобування корисних копалин та розробки кар'єрів цікава іншим зацікавленим користувачам для прийняття тактичних та стратегічних рішень.

Однією із складових ідентифікації інформаційних запитів користувачів є визначення інформації про пріоритетні об'єкти управління господарською діяльністю підприємств з видобування корисних копалин та розробки кар'єрів:

– найбільш пріоритетним об'єктом управління є обсяги виробництва. Зокрема, для 100 % власників, потенційних інвесторів, керівників, менеджерів, бухгалтерів, працівників, аудиторів та інших користувачів. Лише для 29 % державних службовців інформація про обсяги виробництва є корисною;

– пов'язаним об'єктом з обсягами виробництва є отриманні доходи від реалізації продукції, товарів, робіт та послуг, проте в даному контексті результати анкетування є іншими: власники, потенційні інвестори, керівники, бухгалтери, працівники, незалежні аудитор та інші користувачі – 100 %; 10 % – менеджерів та 29 % – державних службовців;

– інформація про витрати за елементами цікава наступним користувачам: власники – 70 %, керівники – 100 %, бухгалтери – 100 %, незалежні аудитори – 100 %, інші користувачі – 100 %. Державні службовці – 29 %. Інші категорії користувачів не використовують таку інформацію.

– собівартість є особливою категорією та інформація про неї цікава: 93 % власників; 100 % потенційних інвесторів, керівників, бухгалтерів, незалежних аудиторів, інших користувачів; 79 % менеджерів та 29 % державних службовців;

– інформація про прибуток цікава: власникам – 100 %, потенційним інверторам – 100 %; керівникам – 100 %, менеджерам – 13 %, бухгалтерам – 100 %, незалежним аудиторам – 100 %, державним службовцям – 29 %, іншим користувачам – 100 %;

– важливим об'єктом в управлінні господарською діяльністю підприємств з видобування корисних копалин та розробки кар'єрів є капітальні інвестиції. Інформація про прибуток цікава 100 %; власників, керівників, бухгалтерів, незалежних аудиторів та інших зацікавлених користувачів; 10 % – менеджерів, 29 % – державних службовців;

– особливістю господарської діяльності з видобування корисних копалин та розробки кар'єрів є використання корисних копалин. Зазначена інформація цікава: власникам – 93 %, потенційним інверторам – 100 %, керівникам – 100 %, менеджерам – 13 %, бух-

галтерам – 100 %, незалежним аудиторам – 100 %, державним службовцям – 29 %, іншим зацікавленим користувачам – 100 %.

Опитування щодо корисності аналітичної інформації для зацікавлених сторін, дозволяє визначити наступні тенденції:

– аналіз обсягів та структури виробництва та реалізації продукції: 100 % керівники та інші зацікавлені особи, 59 % – менеджери, 48 % – бухгалтери, 3 % – працівники;

– аналіз ефективності використання природних ресурсів [11]: 100 % – керівники, 59 % – менеджери, 48 % – бухгалтери, 3 % – працівники, 55 % – незалежні аудитори, 100 % – інші зацікавлені користувачі;

– аналіз ефективності використання інших економічних ресурсів (фінансові, трудові, матеріальні та інші): 70 % – власники, 100 % – керівники, 100 % – бухгалтери, 100 % – незалежні аудитори, 29 % – державні службовці, 100 % – інші зацікавлені користувачі;

– аналіз собівартості продукції підприємств з видобування корисних копалин та розробки кар'єрів: 95 % – керівники, 56 % – менеджери, 48 % – бухгалтери, 3 % – працівники, 55 % – незалежні аудитори, 100 % – інші зацікавлені особи;

– аналіз фінансових результатів: власники – 79 %, керівники – 90 %, бухгалтери – 83 %, працівники – 3 %, незалежні аудитори – 100 %, інші зацікавлені особи – 100 %;

– фінансовий аналіз: 29 % – керівники, 67 % – бухгалтери, 100 % – незалежні аудитори, 100 % – інші зацікавлені особи;

– стратегічний аналіз: 29 % – керівники, 100 % – інші зацікавлені особи;

– результати інших видів економічного аналізу використовують лише 91 % інших зацікавлених осіб.

Висновки. Таким чином, проведене дослідження дозволило ідентифікувати інформаційні запити користувачів за формою та змістом, а також пріоритетність різного роду інформації та її джерел для різних груп зацікавлених сторін. Отриманні результати анкетування вказують, що існуюча система інформаційного забезпечення управління господарською діяльністю підприємств з видобування корисних копалин та розробки кар'єрів не в повній мірі забезпечує інформаційні інтереси користувачів як в контексті поточних так і стратегічних управлінських рішень. Визначенні пріоритетні об'єкти управління господарською діяльністю досліджуваних підприємств. Встановлено необхідність розвитку методики економічного аналізу діяльності досліджуваних підприємств, яка в б враховувала галузеву специфіку.

Список використаних джерел:

1. Бондар В.П. Якість аудиту та фактори її підвищення. *Вісник ЖДТУ*. 2008. № 4(46). С. 22–27.
2. Герасимчук З.В., Тендюк А.О. Теоретичні основи управлінського аналізу. *Економічний аналіз* : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: С. І. Шкарабан (голов. ред.) та ін. Тернопіль : Видавничополіграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2013. Том 14. № 1. С. 7–16.
3. Голячук Н.В., Рихлюк В.С. Потреби в обліковій інформації різних категорій користувачів. URL: [http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:ZhvaN6s2NZYJ:www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_file_name%3DPDF/esnem_2012_9\(2\)_18.pdf+&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=ua](http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:ZhvaN6s2NZYJ:www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_file_name%3DPDF/esnem_2012_9(2)_18.pdf+&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=ua) (дата звернення: 26.12.2019).
4. Итыгилова Е.Ю., Бычкова С.М. Контроль качества аудиторской деятельности : монография. Москва : ИД Научная библиотека, 2015. 476 с.
5. Ліпич Л.Г., Іванків О.Я. Визначення зацікавлених сторін підприємства, їх потреб та очікувань. URL: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/16788/1/155-lipych-252-253.pdf> (дата звернення: 26.12.2019).

6. Шалімова Н.С. Користувачі аудиторської інформації та їх потреби в контексті забезпечення соціальної відповідальності аудиту як інституту. *Технологический аудит и резервы производства*. 2015. № 6/5(26). С. 25–31.
7. Яцко М.В. Особливості розкриття інформації для зовнішніх користувачів без фінансового інтересу через процес оприлюднення. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2013. Вип. 3(40). С. 84–88.
8. Тарасова Т.О. Професійне судження бухгалтера як основа інноваційного розвитку системи обліково-аналітичного забезпечення управління. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2017. Вип. 1. С. 260–280.
9. Popadynets, I., Andrusiv, U., Shtohryn, M & Galtsova, O. (2020). The effect of cooperation between universities and stakeholders: Evidence from Ukraine. *International Journal of Data and Network Science*, 4(2), 199–212. doi: 10.5267/j.ijdns.2020.1.001
10. Cherchata, A., Popovychenko, I., Andrusiv, U., Simkiv, L., Kliukha, O & Horai, O. (2020). A methodology for analysis and assessment of business processes of Ukrainian enterprises. *Management Science Letters*, 10(3), 631–640. doi: 10.5267/j.msl.2019.9.016
11. Cherchata A.O., Andrusiv U.Y. (2018). Reengineering of business-processes of enterprise as an instrument of their improvement and development. *Problems of modern science: Collection of scientific articles*. Fadette editions, Namur, Belgium, pp. 59–63.

References:

1. Bondar, V.P. (2008). Jakist' audytu ta faktory i'i' pidvyshhennja [The quality of the audit and its enhancement factors]. *Visnyk ZhDTU*, vol. 4(46), pp. 22–27.
2. Gerasymchuk, Z.V. (2013). Teoretychni osnovy upravlins'kogo analizu [Theoretical foundations of management analysis] (eds Gerasymchuk Z. V., Tendjuk A. O., Shkaraban S. I). Ternopil': Vydavnychopoligrafichnyj centr Ternopil'skogo nacional'nogo ekonomichnogo universytetu "Ekonomichna dumka", vol. 1, pp. 7–16.
3. Goljachuk, N.V., Ryhljuk, V.S. Potreby v oblikovij informacii' riznyh kategorij korystuvachiv [The accounting needs of different categories of users]. Available at: [http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:ZhvaN6s2NZYJ:www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_file_name%3DPDF/ecnem_2012_9\(2\)_18.pdf+&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=ua](http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:ZhvaN6s2NZYJ:www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_file_name%3DPDF/ecnem_2012_9(2)_18.pdf+&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=ua) (accessed 26 December 2019).
4. Itygilova, E.Ju., Bychkova, S.M. (2015). Kontrol' kachestva auditorskoj dejatel'nosti [Audit Quality Assurance]. Moskva: ID Nauchnaja biblioteka, 476 p.
5. Lypych, L.G., Ivankiv, O.Ja. Vyznachennja zacikavlenyh storin pidprijemstva, i'h potreb ta ochikuvan' [Identify the stakeholders of the enterprise, their needs and expectations]. Available at: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/16788/1/155-lipych-252-253.pdf> (accessed 26 December 2019).
6. Shalimova, N.S. (2015). Korystuvachi audytor'skoi' informacii' ta i'h potreby v konteksti zabezpechnnja social'noi' vidpovidal'nosti audytu jak instytutu [Audit information users and their needs in the context of ensuring the social responsibility of the audit as an institution]. *Tehnologicheskij audit i rezervy proizvodstva*, vol. 6/5(26), pp. 25–31.
7. Jacko, M.V. (2013). Osoblyvosti rozkryttja informacii' dlja zovnishnih korystuvachiv bez finansovogo interesu cherez proces opryljudnennja [Features of disclosure to external users without financial interest through the disclosure process]. *Naukovyj visnyk Uzhgorods'kogo universytetu*, no. 3(40), pp. 84–88.
8. Tarasova, T.O. (2017). Profesiine sudzhennia bukhhaltera yak osnova innovatsiinoho rozvytku systemy oblikovo-analitychnoho zabezpechnnja upravlinnia [Professional judgment of the accountant as a basis for innovative development of accounting and analytical management]. *Problemy teorii ta metodologii bukhhalterskoho obliku, kontroliu i analizu*, vyp. 1, pp. 260–280.
9. Popadynets, I., Andrusiv, U., Shtohryn, M. & Galtsova, O. (2020). The effect of cooperation between universities and stakeholders: Evidence from Ukraine. *International Journal of Data and Network Science*, 4(2), pp. 199–212. doi: 10.5267/j.ijdns.2020.1.001
10. Cherchata, A., Popovychenko, I., Andrusiv, U., Simkiv, L., Kliukha, O & Horai, O. (2020). A methodology for analysis and assessment of business processes of Ukrainian enterprises. *Management Science Letters*, 10(3), pp. 631–640. doi: 10.5267/j.msl.2019.9.016
11. Cherchata, A.O., Andrusiv, U.Y. (2018). Reengineering of business-processes of enterprise as an instrument of their improvement and development. *Problems of modern science: Collection of scientific articles*. Fadette editions, Namur, Belgium, pp. 59–63.